

ALEXIS

WRIGHT

HET

BOEK

VAN DE

ZWAAN

‘Het boek van de zwaan zou weleens een van de belangrijkste Australische literaire romans kunnen zijn.’ – *Sydney Morning Herald*

‘Verteld in compact proza vol indringende beelden, belicht Wrights boek op zeer vaardige wijze het raciale en culturele beleid waarmee de inheemse bevolking van Australië geconfronteerd wordt. Een uitdagend en hartverscheurend verhaal.’ – *Publishers Weekly*

‘Verbluffend ingenieus.’
– *O, The Oprah Magazine*

‘Wright vertolkt de authentieke stem van de Aboriginals.’ – *The Economist*

‘Rijk aan allegorie en symboliek laat dit uitzinnige, explosieve verhaal de mythen en legenden van talloze culturen samenvloeien in een dystopische nabije toekomst.’ – *Booklist*

‘Een bitter, prachtig, tragisch boek.’
– *Australian Book Review*

‘Wright bezit een virtuoos talent voor het verweven van verhalen op talloze niveaus, van het letterlijke tot het metaforische, het folkloristische en het mythische. *Het boek van de zwaan* tilt dit alles – en vooral het laatste – naar nieuwe hoogten.’ – *Sydney Review of Books*

Alexis Wright (1950) is lid van de Waanyi Nation, gelegen in de hooglanden bij de Noord-Australische Golf van Carpentaria, dat zich in 2020 onafhankelijk verklaarde. Met haar roman *Carpentaria* won ze de Miles Franklin Literary Award, de Victorian and Queensland Premiers' Award en de Australian Literature Society Gold Medal. Wright bekleedde de Boisbouvier-leerstoel in de Australische literatuur aan de universiteit van Melbourne en werd benoemd tot Honorary Fellow aan de Australian Academy of the Humanities.

Haar roman *Het boek van de zwaan* stond op de shortlist van de Stella Prize en werd in het Nederlands vertaald door Annelies Jorna en Ineke Lenting.

Het boek van de zwaan is een gelaagde en uitdagende roman die een nieuw licht werpt op de geschiedenis, de cultuur en de worstelingen van de Aboriginals.

Als tiener is een verloren gewaand meisje uit de holte van een eeuwenoude boom gered door Bella Donna van de Strijders, een oude witte vrouw die is gevluht voor de klimaatrampen in Europa. Bella Donna bedenkt voor haar de naam Oblivia, anderen noemen het vreemde meisje Obscuria. De twee wonen op een oud, achtergelaten oorlogsschip in een vervuild drooggevalen moeras, waar Bella Donna historische en mythische verhalen vertelt over zwanen.

Afgeschermd van de rest van Australië door het leger en met traditionele leiders die van alles berooid zijn, maar vast willen houden aan oude waarden, is het moeras veranderd in 'het alleronbekendste tentiekamp ter wereld' voor inheemse Australiërs.

Wanneer Warren Finch, de eerste Aboriginal-president van Australië, met zijn charismatische imago het kamp aandoet, blijkt hij op zoek te zijn naar zijn 'belofde vrouw'. Hij ontvoert Oblivia, die hij als zijn first lady ver van de hoofdstad opsluit in een toren in een overstromde en wetteloze stad in het zuiden, waar ze haar vlucht beraamt die in haar beleving samenvalt met de vrijheid van de zwanen.

Alexis Wright situeert haar verhaal over Oblivia, die na een traumatische ervaring weigert te spreken, in een dystopisch Australië, waar de Aboriginals onder erbarmelijke omstandigheden leven in een omgeving die voorgoed is aangetast door de klimaatverandering.

'Wright bezit een virtuoos talent voor het verweven van verhalen op talloze niveaus, van het letterlijke tot het metaforische, het folkloristische en het mythische.' – *Sydney Review of Books*

OXFAM Novib

De citaten op pagina 34: ‘De klokslag ... hoorbaar werd’ en pagina 36: ‘... stijgen en zwenken ... vol gerucht’ zijn afkomstig uit ‘De wilde zwanen te Coole’ (‘The Wild Swans at Coole’), opgenomen in de bundel *W.B. Yeats – Al keert het grote zingen niet terug – Gedichten*, vertaald door J. Eijkelboom (Wagner en Van Santen, 2000).

Het citaat op pagina 278: ‘... een zwaan ... zijn snavel open’ is afkomstig uit ‘De zwaan’, ‘Le Cygne’ uit *Les Fleurs du Mal* van Baudelaire, vertaald door Bert Nieuwenhuize.

© 2013 Alexis Wright

Oorspronkelijke titel *The Swan Book*

Oorspronkelijke uitgever The Giramondo Publishing Company

© 2023 Nederlandse vertaling Uitgeverij Orlando bv, Amsterdam,

Annelies Jorna en Ineke Lenting

Omslagontwerp Mariska Cock

© Omslagbeeld Elianne van Turenout / Shutterstock

© Foto auteur Vincent Long

Uitgave in samenwerking met Oxfam Novib

Zetwerk Pre Press Media Groep

ISBN 978 90 833757 0 0

NUR 302

www.uitgeverijorlando.nl

Voor Toly

*Al die overvliegende zwarte zwanen
vertrokken naar woestijnmeren na zware regen
in de rivier de Todd bij Schultz Crossing
en dertig vlogen er noordwaarts langs Larapinta Drive
in Alice Springs op 14 januari 2010*

En ter nagedachtenis aan Yari Tjampitjinpa
(Kumantjayi Zimran)

INLEIDING

Ignis Fatuus

Boven, in mijn brein, woont een soort woedend virus in zijn poppenhuis. Sterretjes beschijnen het maanlandschap van de tuin en fonkelen eindeloos aan een heldere hemel. Het dolle virus zit daar maar op de bank en loert alert uit het raam naar indringers. Het negeert de uitzettingsbevelen die zich aan de deur opstapelen. Het virus denkt dat het als enig volbloedvirus is overgebleven in het land. De rest is slechts halfbloed. Waardeloos! Niet eens huiseigenaar. Verdond! denkt het, nog erger dan de drommen boerenkinkels die hier in deze buurt rondlummen. Moeilijk te geloven dat een brein zich kon verlagen tot het uitbraken van slechte geschiedenissen over de prachtige zonverbrande vlaktes.

In het poppenhuis produceert het virus levensgevaarlijke denkbeelden als wapentuig, en als het een witte vlag ziet wapperen, vuurt het door het raam met een bazooka projectielen af op de vlakte, de ruimte, het veld of wat je verder ook als leven wilt benoemen. Het zorgelijke aan projectielen uitspugende schietgaten is de vraag wat er op het laatst nog overeind staat, en welke splintertjes waarheid die nog rondtollen in mijn hoofd er over zullen blijven van een verhaal over een zwaan met een bot op deze grond.

Mijn brein zit dus zo volgepropt als een oude, kapotte Commodore die je afgedankt in de bush ziet liggen. Maar ik red me. Ik strompel rond door de rommel. Kijk! Daar ga ik – zigzaggend als een slang door de eindeloze verkeersstroom op het hete wegdek. Kijk mij, dekking zoekend tegen gierende helikopters die rond de gigantische vuurpluimstormen vliegen. En dan herken ik een zoemende stem van ver weg, die dichterbij komt.

Oblivia! De geeststem van de oude zwanenvrouw springt pal voor mijn ogen uit de grond, ook al is ze al jaren dood. Witte vrouw die

nog steeds die naam uitroept! *Waar is dat Aboriginal-kindje dat ik ooit vond?* Zonder naam. Mudunyi? Officieel Oblivia Ethyl(een), maar meestal Obscuria volgens de mensen. Ze vraagt: *Waar ben je mee bezig, meisje? Ik heb je niet geleerd er zo bij te lopen.* Haar harde ogen nemen me van top tot teen op. Mijn huid en bot. Mijn haar dat met een mes tot op de schedel is afgesneden. Ik ben verbrand tot dezelfde kleur als de grond. Ze laat haar blik over de verbrande aarde gaan en zegt: *Ik had je hier nooit terug verwacht.* De geest zegt dat ze nog steeds het kind herkent dat ze ooit uit het binnenste van een oude eucalyptusboom had getrokken, die wel duizend jaar oud leek te zijn. Maar dit is geen plek voor geesten die hier niet thuishoren, en het virus blijft maar blaffen, alsof het een soort waakhond was die *Oeba, boebla, boebla!* blafte. De geest van de oude vrouw wordt zo angstig als een bange kat op de vlucht voor het griezelige gelach van het virus dat over het verschroeide landschap klinkt. Het jaagt haar de stuipen op het lijf, maar ze weet nog net *Ik weet wie je bent* te zeggen voordat ze snel terugdeinst door het landschap en achter de horizon verdwijnt.

Als je zo'n virus uit je hoofd wilt zetten, kun je niet komen aankloppen bij zijn ouderwetse prairiehuisje met allerlei achterhaald gedachtegoed, want het koninkje doet toch niet open, komt niet naar buiten om woedend het zonlicht in te kijken, weigert een redelijk gesprek aan te gaan of je soepel tegemoet te komen door rond te springen als een *would-be* Chubby Checker die achterovergebogen onder een limbo-stick door kruipt. Gastvrij is het evenmin – gloeiende zomers of niet – al blijf je kloppen, dreigen of smeken, ceremoniële geschenken aanbieden of woedend vragen waarom de deur dichtbleef.

Ik kan bewijzen dat ik dit virus heb. Ik heb het verfrommelde papier bewaard, de correcte uitslagen van medische onderzoeken uitgevoerd door topdokters uit de wetenschappelijke wereld. Ze beweerden dat ik een buitengewoon brein had. Bushdokters, onder wie de beste van de wereld, zeiden dat dit soort virus geen wonder was; het was gewoon zo'n zielige verloren geassimileerde geest die aan dingen dacht die elders op de planeet waren ontstaan en die nu was vastgelopen in mijn brein. Net als assimilatie van de drank of het bier, of ongeacht welke *kamukamu*, die zij niet konden genezen.

Het virus was nostalgie naar vreemde dingen, zeiden ze, of zoals de Fransen zeggen *nostalgie de la boue*, een ziekte ontstaan door elk flintertje energie te richten op een denkbeeldige, ideale wereld, met solidaire liederen, zoals ‘We Shall Overcome’. Mijn virus zingt met een langzame lijzige stem, als een Australiër met het *gesloten deur-syndroom* – het zingt uit volle borst over cricket of football zonder erbij na te denken, zoals Harry Belafontes ‘Banana Boat Song’ – *Day oh! Oh! Day a day oh! Daylight come and I want to go home*, etc. Goed! Daar was niks mis mee. Het mocht zijn met heimwee gevulde longen uit zijn lijf zingen tegen het universum van virussen die leven in de vervuilde microscopische steden van het godvergeten moeras dat in mijn brein gegrift staat.

Die enorme loser, niet blij nu hij zich had opgesloten in mijn brein, deed alsof hij in een splinternieuwe Ferrari de grootste sloppenwijk was binnengereden van een *vuile* woestijn op een van de meest afgelegen plekken ter wereld, waar hij hoge cultuur in een hutje moest zien te passen. Nadat ze duizenden fundamentalisten van allerlei soorten hadden onderzocht zeiden de artsen dat het iets uitzonderlijks was, zonder meer een wonder dat niemand anders zo’n virus had opgelopen als de freak die in mijn hoofd verzeild was geraakt. Ze noemden medisch onderzoek verspilling van publieke middelen en dronken vervuild moeraswater om het te bewijzen.

Nu ik heb geleerd hoe ik aan de werkelijkheid van deze plek kan ontsnappen, heb ik illusionaire oeroude thuislanden geschapen om daarmee het openliggend panorama van het onroerend goed van het virus binnen te dringen en te vernietigen. Het prairiehuis wordt nu omringd door berghoge buitenlanden die de velden en vlakten overschaduwen, en tussen de bergen liggen woestijnen waar een miljoen dorstige mensen doorheen zijn gereisd, en naar de kusten toe zijn zeeën in beweging gebracht door King Kong-golven, die als monsters brullen bij de voordeur. Zonder enige weerstand aan te treffen ben ik een zigeuner geworden, verslaafd aan reizen naar deze verre illusionaire thuislanden, in een poging het virus, dat zich ergens in zijn eigen overbevolkte globe heeft verscholen, ertoe te verleiden de deur te openen. Dit is waar het wat mij betreft begint. Dit is de zoektocht naar het herwinnen van de heerschappij over mijn eigen brein.

Dus lieg ik in de brochures die ik het virus stuur, schrijf ik dat ik langs moet komen, schrijf ik dat ik familie heb in grandioze thuislanden verspreid over alle continenten in de wereld van mijn verbeelding, en een stamboom die groeit in dromen over verre landen. In feite, zeg ik, is mijn thuisland tot zo'n groot gebied uitgegroeid dat het een nachtmerrie is geworden van steeds maar verder en verder reizen. Ik ben net de Kerstman die in één enkele *mungamba*-nacht door de lucht vliegt naar eindeloos veel adressen, en waarom? Alleen om het geschenk van mezelf te bezorgen, of de ontvanger het wil of niet. Het virus was zeer geïnteresseerd in mijn idee om overal thuis te horen, en vroeg waarom ik die reizen ondernam die nog meer plekken opleveren in zijn toch al overvolle wereldje. Ik zeg dat ik dichtbij begin, vaar over geelkleurige overstromingen die steeds grotere binnenzeeën worden, om een rijke alluviale vlakte te bereiken die lommerrijke tuinen voedt, waar de mensen die er wonen zeggen dat ze me niet kennen en vragen waarom ik ben gekomen. En altijd trek ik verder.

En zo, gedreven door de brandstof van mijn nieuwsgierigheid naar wat het betekent om een thuisland te hebben, reis ik verder naar vreemde en onbekende landen bedekt met heilig stof en boomgaarden met kostbaar klein, zongerijpt fruit, soms half door oorlog vernietigd of anders hard door honger getroffen. Maar ook als ik met geschenken kom, heeft de plaatselijke bevolking, hoe hongerig en uitgeput ook, het lef om iemand uit hun paradijs te weren, van hoe ver ze ook komt, domweg omdat ze er niet hoort.

Ik zeg tegen het virus dat ik me meer thuis heb gevoeld bij de koele bries langs mijn gezicht van het soepele vleugelwieken van een wilde fluitzwaan boven besneeuwde bergtoppen tijdens zijn grote trektocht over continenten, dan op de uitgestrekte spookachtige gebieden van een onbeschrijflijke schoonheid, die me geen vreugde hebben geschonken. Ik moet verder, naar die ene laatste plek in een knoken-droge atmosfeer, waar ik ooit het gevoel had er thuis te horen.

Het virus denkt dat ik hetzelfde wil als hij: me verstoppen in een donkere hoek van zijn zuurstokroze bed, waar het in mijn zieke geest ligt te dromen.